

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ: ТРУДНОЩІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА

У статті розглядаються особливості іншомовної підготовки іноземної мови на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти та описуються труднощі, з якими стикається викладач у процесі навчання іноземної мови здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD). Наголошується на важливості практичної спрямованості навчання, формуванні та підтримці лінгвопізнавальної мотивації, забезпеченні індивідуального підходу в організації процесу навчання іноземної мови.

Ключові слова: *іншомовна підготовка, аспірантура, андрагогіка, мотивація, індивідуальний підхід.*

The article is devoted to the peculiarities of foreign language training at the third level of higher education and describes the difficulties faced by a teacher in the process of foreign language teaching of PhD students. The practical orientation of training, formation and support of motivation in languages, as well as the importance of an individual approach in organizing the process of foreign language training are emphasized. The main fields of using a foreign language by graduate students (engineering, translation, educational activities) are analysed. The article focuses on the fact that PhD students are adults with their own experience in learning languages, so the principles of andragogy must be followed in order to succeed in fulfilling educational tasks. Special attention is paid to a number of problems that complicate the organisation of foreign language training of PhD students, namely: different age and experience of graduate students; insufficient amount of time allocated for practical classes at university; weak skills

of graduate students in performing the tasks independently; low level of linguistic and cognitive motivation. It is stated that student-centered approach with considering educational needs is often ignored in teaching graduate courses. The author claims that effective training of PhD students can be realised by introducing blended learning technology, which involves a combination of traditional and distance courses. The author proves that preparation to teaching graduate students is a key. It is concluded that successful in foreign language teaching of PhD students are those teachers who are ready for self-development and eager to improve their own professional level.

***Key words:** foreign language training, PhD students, andragogy, motivation, individual approach.*

Постановка проблеми. Освіта сучасного науковця безпосередньо пов'язана із необхідністю оволодіння іноземними мовами задля ефективного спілкування у науковому середовищі, під час розв'язування проблем у галузі професійної та наукової діяльності. Сучасна підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) передбачає оволодіння ними мовними компетентностями, достатніми для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності [7].

Згідно з Умовами прийому на навчання до вищих навчальних закладів, затверджених МОН від 11.10.2018, вступники до аспірантури складають вступний іспит з іноземної мови у обсязі, який відповідає рівню B2 Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Якщо ж аспірант підтверджує рівень свого знання іноземної мови визнаним сертифікатом на рівні C1–C2 Загальноєвропейських Рекомендацій, він має право на зарахування відповідних кредитів [7]. Отже, завдання навчання іноземної мови полягає у подальшому розвитку іншомовної науково-професійної комунікативної компетентності на рівнях B2+–C1. Цільовий рівень володіння

іноземною мовою відкриває широкі можливості для здобувачів ступеня доктора філософії в Європейському просторі. Після засвоєння навчальної дисципліни у межах освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії вони мають продемонструвати здатність використовувати сучасні технології наукової комунікації та ефективної взаємодії іноземною мовою.

Важливість іншомовної підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти спонукає до аналізу особливостей організації роботи та вироблення нових підходів до формування і розвитку змісту курсу навчання іноземної мови для немовних спеціальностей в аспірантурі.

Теоретичні та практичні аспекти сучасної іншомовної підготовки в аспірантурі стали предметом дослідження значного кола науковців, педагогів-практиків, зокрема А. Киндеркнехт, Т. Попової, О. Пеунової [5], О. Наумової [4]. Л. Пелех [6], Н. Духаніної [1] та ін. Методичні засади навчання магістрів та аспірантів активно вивчаються Л. Кассуто (L.Cassuto) [9], Б. Ротман (B. Rothman) [10] та ін.

Метою статті є виявлення та аналіз особливостей та труднощів, з якими стикається викладач у процесі навчання іноземної мови здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD).

Виклад основного матеріалу. Весь курс навчання іноземної мови для аспірантів має комунікативно-орієнтований та професійно-спрямований характер і реалізується у процесі організації та проведення практичних занять та самостійної (індивідуальної) роботи аспірантів у межах не менш як шість кредитів. Так, формами завдань, які пропонуються аспірантам КПІ ім. Ігоря Сікорського для індивідуального опрацювання навчального матеріалу, є такі: аналітичний огляд наукових джерел з теми дослідження, підготовка доповідей та участь у конференціях іноземною мовою, участь в іншомовних проектах, написання наукової статті для публікації у закордонному виданні як результат навчальної діяльності під час вивчення мови в університеті.

Професійна спрямованість навчання іноземної мови повинна враховувати інтереси аспірантів у тій галузі наукової діяльності, в якій вони проводять своє дослідження. Основними сферами застосування аспірантами іноземної мови у галузі інженерії є: інженерна, перекладацька, освітня діяльності [3]. Інженерна сфера пов'язана зі спілкуванням іноземною мовою під час здійснення науково-дослідницької, проектно-конструкторської, виробничо-технологічної та організаційно-управлінської діяльності. Перекладацька діяльність (як письмова, так і усна) розглядається як сфера застосування аспірантами іноземної мови у вдосконаленні та розвитку комунікативної компетентності на професійному рівні. Здобувачі ступеня доктора філософії вивчають друковану іншомовну (зазвичай, англomовну) автентичну літературу, здійснюють пошук та опрацьовують електронні ресурси у мережі Інтернет, беруть участь у телеконференціях, вебінарах тощо. Освітня діяльність аспіранта, як викладацька, так і навчальна, пов'язана з розвитком академічної мобільності. Наприклад, аспірантам, які навчаються за кордоном, необхідні вміння: слухати і конспектувати лекції іноземною мовою; брати участь у наукових дискусіях, виступати з доповідями і презентувати свої дослідження тощо.

Науковці виділяють цілу низку проблем, що ускладнюють організацію навчання іноземної мови в аспірантурі, зокрема: різний вік, професійний та навчальний (у вивчення іноземної мови) досвід аспірантів; незначний обсяг часу, виділеного на практичні заняття; невисокий рівень володіння рідною мовою в усній та письмовій формі, що заважає спілкуванню іноземною мовою; низький рівень самостійної роботи аспірантів; недостатня пізнавальна мотивація [1; 5].

У роботі зі здобувачами ступеня доктора філософії потрібно пам'ятати, що вони – дорослі люди, закономірностями навчання яких займається андрагогіка. Згідно з андрагогічною моделлю навчання, задля успішної реалізації навчальних завдань, викладачі повинні відмовитися від трансляційних методів навчання і, навпаки, активно використовувати

попередній досвід тих, хто навчається. Формування навчальних програм повинно підпорядковуватися практичній спрямованості навчання, бути гнучким щодо місця, часу та темпів навчання [2, с. 43]. При цьому, вважаємо, що ефективне забезпечення індивідуального режиму навчання можливе завдяки впровадженню технології змішаного навчання, що передбачає поєднання традиційного та дистанційного навчання з використанням електронних ресурсів мережі Інтернет.

Окремо слід зазначити труднощі у підтримці лінгвопізнавальної мотивації аспірантів. Так, аспіранти можуть вважати, що мають досить високий рівень мовленнєвої підготовки, якого їм достатньо для реалізації науково-професійних задач, і, за потреби, пошук в Інтернеті та електронні текстові перекладачі і коректори (наприклад, Grammarly) зможуть їм допомогти. Викладач повинен сформулювати чітке розуміння аспірантами практичної значущості вивчення іноземної мови для написання і захисту дисертації, а також подальшої наукової діяльності. Насправді, практика викладання показує, що навіть на дуже високому рівні у студентів можуть бути прогалини в знаннях рівнем значно нижче. Завжди є необхідність у розширенні активного словника, уточненні термінології, вивченні тонкощів наукового дискурсу. Разом з тим, науковці [9; 10] зазначають, що студентсько-центроване навчання, на жаль, часто ігнорується у процесі навчання на третьому рівні вищої освіти, і викладачі «відмовляються від своєї відповідальності за планування та формування курсу навколо освітніх потреб студентів» [9].

Якщо ж аспіранти вмотивовані, це є великим плюсом для організації процесу навчання, але, у свою чергу, змушує викладача постійно підтримувати цю мотивацію на відповідному рівні, що є окремим завданням. Викладачеві в першу чергу слід ретельніше і відповідально ставитися до підбору матеріалів для занять, оскільки такі аспіранти, як правило, вимогливіші. Вони ставлять більш складні питання, на які викладачеві іноді складно дати швидку відповідь. Це вимагає більших витрат часу з боку

викладача. Крім того, більше часу потрібно на якісну перевірку виконаних завдань аспірантів, обговорення, коментарі, поради щодо складання наукових текстів різних жанрів та академічної кореспонденції.

Підготовка до занять обов'язкова для будь-якого викладача, але для викладача дисципліни, що постійно вимагає реалізації індивідуального підходу, вона є ключовою. Часто потрібно продумувати і готувати більшу кількість матеріалів, оскільки повторення лексико-граматичних структур може зайняти набагато менше часу. Проте, з іншого боку, складність матеріалу дозволяє збільшувати тривалість дискусійних форм на заняттях, що дозволяє рідше міняти види діяльності [8].

Щоб домогтися визнання і поваги, викладачеві потрібно постійно доводити свій професіоналізм, демонструючи високу кваліфікацію і бажання реалізувати навчальні завдання. Аспіранти, як правило, мають багатий досвід занять з різними викладачами іноземної мови, у тому числі і досвід професійного спілкування з носіями мови, вони більш критично оцінюють педагога, причому не тільки ступінь його володіння мовою, а й методичний рівень викладання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Іншомовна підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти зводиться до подальшого розвитку комунікативної науково-професійної компетентності, вдосконалення, систематизації та поглиблення знань, умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності, сформованих у вищій школі. Організація процесу навчання іноземної мови аспірантів значно відрізняється від роботи на нижчих рівнях підготовки, оскільки має низку особливостей, в тому числі і труднощів для викладача. Успішними у цій діяльності стають ті викладачі, які готові до самовдосконалення і підвищення свого власного професійного рівня.

Подальших досліджень вимагає питання пошуку та аналізу ефективних різноманітних методів та форм організації навчання іноземної мови здобувачів ступеня доктора філософії.

Список літератури

1. Духаніна Н.М. Особливості навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) /Н.М. Духаніна // Молодий учений. – 2018. – № 4 (56). – с.489–492.
2. Кулюткин Ю.Н. Психология обучения взрослых : метод. материал / Ю.Н. Кулюткин. – М. : Просвещение, 1985. – 196 с.
3. Ласковец М.А. Актуальные проблемы обучения аспирантов иностранному языку в неязыковом вузе / М.А. Ласковец // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 4. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=13998>
4. Наумова О.В. Формирование мотивации учебной деятельности при изучении иностранного языка в процессе обучения аспирантов / О.В. Наумова // Лингвистика и методика преподавания иностранных языков. – 2009. – Том 1. – Электронное научное издание. – Режим доступа: <https://istina.msu.ru/publications/article/18668593/>
5. Обучение иностранному языку в аспирантуре неязыкового вуза: актуальные вопросы : [монография] / Г.В. Буянова, А.С. Киндеркнехт, Т.В. Попова, Е.В. Пеунова; науч. ред. А.С. Киндеркнехт; М-во с.-х. РФ, федеральное гос. бюджетное образов. учреждение высшего образования «Пермская гос. с.-х. акад. им. акад. Д.Н. Прянишникова». – Пермь: ИПЦ «Прокрость», 2017. – 188 с.
6. Пелех Л.Р. Забезпечення якості самостійної роботи аспірантів з вивчення іноземної мови на основі впровадження засадничих психолого-педагогічних принципів [текст] / Л.Р. Пелех // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. в. даля. – Северодонецьк, 2015. – Вип. 1(64). – С. 180–199.
7. Постанова кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах

(наукових установах)» [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/248945529>

8. Флеров О.В. Особенности преподавания английского языка студентам с высоким уровнем языковой подготовки / О.В. Флеров // Современное образование. — 2015. – № 1. – С.100-123. DOI: 10.7256/2409-8736.2015.1.13680.

9. Cassuto L. Student-Centered Graduate Teaching [Electronic resource] / Leonard Cassuto // The Chronicle of Higher Education. – 2013. – Retrieved from: <http://chronicle.com/article/Student-Centered-Graduate/142791/>

10. Rothman B. K. From Seminar to Study Group [Electronic resource] / Barbara Katz Rothman // The Chronicle of Higher Education. – 2004. – Retrieved from: <http://chronicle.com/article/From-Seminar-to-Study-Group/44716/>